
Sağlık Personeli Yetiştiren Okullarda Sterilizasyon ve Dezenfeksiyon Eğitimi

Yrd. Doç. Dr. Türkan ÖZBAYIR

*Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu,
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, İZMİR*

Bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler karşısında okullarda ve iş yerlerinde edinilmiş olan mesleki bilgiler, değişmekte ya da yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle eğitimciler ve çalışanlar meslekleri ile ilgili gelişmelerin gerisinde kalmamak ve çağı yakalamak için sürekli olarak eğitime gereksinim duyar. Normalde eğitimciler iş başında eğitimde en büyük sorumluluğa sahiptir. Yapılan araştırmalarda etkili eğitimciden istenen mesleki kişisel özellikler arasında; konusunda uzman olma, öğretme becerisi kapsamında etkili bir iletişim becerisine sahip olma, açık anlaşılır bir dil kullanma, sorulara aydınlatıcı yanıtlar verme, öğretim sürecinin her aşamasında öğrenci ile iş birliği yapma, katılımcıya kaynak kişi, rol modeli olma, kendi deneyimlerini paylaşma, öğrenen merkezli öğretim stratejileri kullanma, öğretimi kolaylaştıracak eğitim araçlarından yararlanma becerisine sahip olma, öğrencilerin aktif katılımlarını sağlayan öğretim yöntemlerini kullanma, zamanı iyi kullanma ve bireysel farklılıkları ölçebilecek nitelikte sınav yapma özellikleri sayılabilir. Eğitimde hedefler; eğitim ortamına gelen bireylerde bulunması gereken bilgi, beceri, tutum ve davranışlardır. Hedefler eğitim programının oluşturulması ve eğitimin değerlendirilmesi amacıyla kullanılır ve eğitim alanları neyi başarabileceğini tam olarak belirler. Bu bağlamda; eğitici ve öğrenenin hangi etkinlikleri nasıl yapacakları önemlidir. Örneğin; uygulama alanlarında, öğrenene neyi niçin ve nasıl yapacağını gösteren gerçek öğrenim deneyimleri önem taşıdığından bunu gerçekleştirecek öğretim alanları hazırlamak gerekmektedir (1).

Eğitim genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Diğer bir deyişle, eğitimden geçen kişinin davranışlarında değişme olması beklenmektedir. Ancak bu değişimin istenen yönde olması hedeflenir. Bu bilgiler ışığında eğitim; “bireyin davranışlarında istenilen değişimi oluşturma süreci” olarak tanımlanabilir. Eğitimin temel vazgeçilmez unsurları; eğitim programı, öğrenci ve öğretmendir. Öğretmenler öğrencilere istenilen davranışları eğitim programları yoluyla kazandırmak için çaba harcar (2).

Eğitim programı ile program geliştirme genelde birlikte kullanılmaktadır. Eğitim programı “öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği” olarak tanımlanabilir (2). Bir diğer tanımlama ile eğitim programı; “öğrenme, öğretme ve değerlendirme için; hangi amaç ve hedeflere ulaşılacağını hangi başlıklara değinileceğini, hangi yöntemlerin kullanılacağını tanımlayan bir eğitim planıdır” (3).

Program geliştirme ise; eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür (2). Öğrencilerin davranışlarında istenilen değişikliği meydana getirebilme amacıyla kapsamlı ve ayrıntılı olarak yapılan öğretimi planlama ve değerlendirme çalışmaları, eğitim kaynaklarında “program geliştirme” olarak bilinir. Program geliştirme bu anlamıyla değerlendirmeye kadar uzanan bir süreçtir (4).

Kapsamlı bir program geliştirmenin temel bileşenlerini Kern ve arkadaşları altı basamaklı bir yaklaşımla tanımlamışlardır. Bunlar;

1. Sorunun tanımlanması ve gereksinimlerin saptanması,
2. Öğrencilerin gereksinimlerinin saptanması,
3. Amaçlar ve ölçülebilir hedeflerin oluşturulması,
4. Eğitim stratejilerinin saptanması,
5. Uygulama,
6. Değerlendirme ve geri bildirim (5).

Temel bileşenlerden üçüncü basamakta genel amaçlardan başlanarak, ölçülebilir hedeflere doğru eğitim programının, amaç ve öğrenim hedefleri belirlenir. Bunlar bilgi, beceri ve tutum alanlarına yönelik olabileceği gibi, eğitim programının yürütülmesi sürecine, hatta klinikte uygulanacak etkinlikleri tanımlamaya yönelik hedefler olabilir.

Gereksinim belirlenmesi “ne” ile “ne olmalı” arasındaki farkın, kurumlar ve bireyler ya da toplum açısından değerlendirildiği ve bu farkın nasıl kapatılacağı yönünde önceliklerin belirlendiği bir süreçtir. Gereksinim değerlendirme süreci tamamlandığında “nereye doğru” ve “niçin” yol alındığı ortaya çıkar (6).

Hemşirelik eğitimi hem kuramsal hem de uygulamalı öğrenim yaşantılarını içeren bir öğretimdir. Bu nedenle uygulanan eğitim programlarında hem kuramsal bilgiye hem de uygulamaya izin verecek yöntem ve tekniklerle öğretim alanla-

rına yer vermek gerekmektedir. Hemşirelik eğitiminde önemli bir yere sahip uygulama alanları, öğrencilere öğrendiklerini uygulama, kendilerini geleceğe hazırlayan rollerle ilgili modeller görme ve var olan sistemin işleyişini izleme olanağını verir (7). Hemşirelikte uygulama alanlarında, öğrenciye “neyi”, “niçin” ve “nasıl” yapacaklarını gösteren gerçek deneyimlerin kazandırılması hedeflenir. Kuramsal bilgiyi alan öğrenciler, beceri geliştirmek ve istenilen davranışa sahip olmak için tedavi edici hizmet alanlarındaki öğrenim yaşantılarından yararlanır. Uygulamaya çıkan öğrenciler önce becerili olmaları gereken durumları tanımaya, daha sonra bu durumlardan gelen uyarıları algulamaya ve yorumlamaya çalışır. Bu süreç içinde öğrenciler, yeterli düzeyde irdeledikleri kanısına vardıklarında sınav yöntemleriyle durumu algılar, yorumları değerlendirir, uygulamayı ve klinik yargılamayı kazandığı inancına sahip olduklarını gördüklerinde beceriyi edinmiş olurlar (8). Öğrenciye klinik uygulamalar sırasında teorik derslerde öğrendiği bilgileri uygulamaya aktarabileceği mesleki beceriler kazandırılırken, aynı zamanda klinikteki işleyiş ve hemşirelik bakımına iş gücü olarak da katkıda bulunurlar. Uygulama alanları, öğrenciye kazandırılması hedeflenen davranışlar dikkate alınarak seçilmediği ya da düzenlenmediği zaman öğrencilerin okulda verilen bilgileri uygulama alanlarında davranışa dönüştüremediği bildirilmektedir. Klinik uygulamalar planlanırken, uygulama alanlarının eğitim açısından uygunluğu, eğitici ve öğrencilerin sayı ve nitelikleri önemlidir. Uygulama alanlarının klinik eğitim uygulama amaçlarına uygun hale getirilmesi için okul ve hastane yönetimi arasında iletişim ve iş birliği sağlanmalıdır.

SAĞLIK PERSONELİ YETİŞTİREN OKULLARDA STERİLİZASYON ve DEZENFEKSİYON EĞİTİMİ “ÖRNEK”LERİ

1. EGE ÜNİVERSİTESİ HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU

Hemşirelik Esasları

Haftada toplam; altı saat teorik, 12 saat uygulama olarak verilmektedir.

Asepsi ilkeleri, sterilizasyon ve dezenfeksiyon dersi; toplam ders saati içinde, altı saat verilmektedir.

Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği

Haftada toplam; beş saat teorik, 14 saat uygulama olarak verilmektedir.

Asepsi ilkeleri, sterilizasyon ve dezenfeksiyon konuları; toplam ders saati içinde; iki saat olarak ve ameliyathane hemşireliği dersi içinde; dört saat verilmektedir.

Uygulama; cerrahi kliniklerinde servis, ameliyathane ve yoğun bakım birimlerinde yapılmakta olup, bir dönem merkezi sterilizasyon ünitesi (MSÜ)’ndeki uygulama; dört saat MSÜ’nün işlevlerini “tanıtma” şeklinde uygulanmış, öğrenci sayısının fazlalığı (180 öğrenci) nedeniyle vazgeçilmiştir.

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Entegre Eğitim Sistemi I

Toplum İnsan ve Çevre modülü biyolojik çevre-mikrobiyoloji içinde;

Sterilizasyon, dezenfeksiyon uygulama yöntemleri I, teorik; iki saat,

Sterilizasyon, dezenfeksiyon uygulama yöntemleri II, uygulama; iki saat verilmektedir.

Entegre Eğitim Sistemi II

Sağlık ve Hemşirelik II Dersi, hasta ve hastane ortamı modülü içinde; asepsi-antisepsi sekiz saat teorik, sekiz saat laboratuvar eğitimi olarak verilmektedir. Uygulama alanları cerrahi klinikleri olup, öğrenciler Hastalıklar ve Hemşirelik Bakımı dersini almadıklarından (III. Sınıf dersi), uygulama alanları servislerde sınırlandırılmıştır.

Entegre Eğitim Sistemi III

Hastalıklar ve Hemşirelik Bakımı dersi içinde; asepsi, dezenfeksiyon ve sterilizasyon konularına, ameliyathane modülünde, sekiz saat teorik ve uygulama olarak yer alacaktır.

2. EGE ÜNİVERSİTESİ İZMİR ATATÜRK SAĞLIK YÜKSEKOKULU

Sağlık Memurluğu Bölümü

Cerrahi Hastalıkları haftada toplam; iki saat teorik, altı saat uygulama olarak verilmektedir.

Asepsi ilkeleri, sterilizasyon ve dezenfeksiyon dersi; toplam ders saati içinde, iki saat olarak verilmektedir.

Uygulama; cerrahi kliniklerinde servis, ameliyathane ve yoğun bakım birimlerinde yapılmaktadır.

Ebelik Bölümü

Cerrahi Hastalıklar Bilgisi; haftada toplam; üç saat teorik, sekiz saat uygulama olarak verilmektedir.

Asepsi ilkeleri, sterilizasyon ve dezenfeksiyon dersi; toplam ders saati içinde iki saat olarak verilmektedir.

Uygulama; cerrahi kliniklerinde servis, ameliyathane ve yoğun bakım birimlerinde yapılmaktadır.

3. EGE ÜNİVERSİTESİ ÖDEMİŞ SAĞLIK YÜKSEKOKULU

Hemşirelikte temel uygulamalar dersinde; asepsi, dezenfeksiyon ve sterilizasyon uygulamaları; dört saat teorik, sekiz saat uygulama olarak verilmektedir.

Uygulama; cerrahi kliniklerinde servis, ameliyathane ve yoğun bakım birimlerinde yapılmaktadır.

Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği; haftada toplam; altı saat teorik, 14 saat uygulama olarak verilmektedir.

Asepsi, dezenfeksiyon, sterilizasyon; dört saat ve cerrahi infeksiyonlar konuları; iki saat olmak üzere, toplam altı saat verilmektedir.

Temel ilkeler dersinde; asepsi dezenfeksiyon sterilizasyon konuları; dört saat teorik, sekiz saat uygulama, toplam 12 saat olarak verilmektedir.

4. CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ MANİSA SAĞLIK YÜKSEKOKULU EBELİK ve SAĞLIK MEMURLUĞU BÖLÜMÜ

Dezenfeksiyon ve sterilizasyon konusu, asepsi ve antisepsi konusu içinde dört saat verilmektedir.

5. ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ AYDIN SAĞLIK YÜKSEKOKULU HEMŞİRELİK BÖLÜMÜ

Cerrahi hastalıkları haftada toplam; dört saat teorik, sekiz saat uygulama olarak verilmektedir (9-11).

Hastane infeksiyonları ve asepsi; iki saat, sterilizasyon ve dezenfeksiyon, iki saat olarak verilmektedir. Dersin temel bilgileri verildikten sonra (dört hafta) haftada 16 saat (iki gün) hastane uygulamaları yapılmaktadır.

Sonuç olarak; bu verilerden anlaşılacağı gibi; Hemşirelik Yüksekokullarında sterilizasyon, dezenfeksiyon konularının ve uygulamalarının Hemşirelik Esasları, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği ve Mikrobiyoloji dersleri içinde yer aldığı, toplam ders saatleri içinde teorik ve uygulama olarak sınırlı saatleri içerdiği, öğrencilere klinik uygulamalar sırasında uygulayabilecekleri temel kavramların öğretildiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Yalçınkaya M. Ameliyathane Hemşireliğinde Hizmet İçi Eğitim 4. Ulusal Cerrahi ve Ameliyathane Hemşireleri Kongresi Kitabı. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2003.
2. Demirel Ö. Kuramdan Öğretmeye Eğitimde Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2000a.
3. Glossary of Medical Education Terms (2002). The Institute for International Medical Education web sitesi, <http://www.iime.org/glossary.htm#C>, NewYork.
4. Doğan H. Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı. Ankara: Önder Matbaacılık, 1997.
5. Kern DE, et al. Curriculum Development for Medical Education A Six Step Approach Baltimore and London: The John Hopkins University Press, 1999.
6. Demirel Ö. Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. 3. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2000b.
7. Yavuz M, Kaymakçı Ş. Demir F ve ark. Cerrahi hastalıkları hemşireliği uygulama kliniklerinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi, Ulusal Cerrahi Kongresi, Cerrahi Hemşireliği Kongresi Panel ve Bildirileri Kitabı. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2002.
8. Akyolcu N, Aksoy G, Kanan N ve ark. Ameliyat öncesi bakıma yönelik eğitim hedeflerinin uygulamaya yansması. Türk Hemşireliğinde Yüksek Öğrenimin 40. Yılı Simpozyumu Kitabı, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1996.
9. <http://www.adu.edu.tr>
10. <http://www.bayar.edu.tr/akademik/yo.htm>
11. <http://www.ege.edu.tr/akademik/yuksekokul.html>